

WIEDZA O PAŃSTWIE I PRAWIE

ĆW. 2

mgr Aleksandra Kędzior

ŹRÓDŁA PRAWA W POLSCE. PRAWO
KONSTYTUCYJNE A INNE GAŁĘZIE PRAWA
PUBLICZNEGO.

ŹRÓDŁA PRAWA

- ▣ **ŹRÓDŁA PRAWA** - są to akty prawne wydawane przez organy władzy państwowej, w których zawarte są normy prawne. Istnieje hierarchia źródeł prawa. Jedne akty prawne mają wyższą moc prawną niż inne, co oznacza, iż akty prawne o niższej mocy prawnej muszą być zgodne z aktami o wyższej mocy prawnej.

ŹRÓDŁA PRAWA

- źródła prawa w sensie formalnym - każdy akt, dokument lub decyzja, która w danym systemie prawa uważa się za źródło norm prawnych (ustawa, rozporządzenie, precedens)
- źródła prawa w sensie materialnym - odnosi się ją do tych czynników społecznych, politycznych i ekonomicznych, które warunkują treść prawa (ideologia, przekonania moralne)
- źródła poznania prawa - są to wszelkiego rodzaju dokumenty i obiekty na podstawie których możemy ustalić treść norm prawnych (oficjalne źródła prawa np. urzędowe dzienniki promulgacyjne i nieoficjalne np. gazety, książki)

TYPY AKTÓW NORMATYWNYCH

- akty normatywne powszechnie obowiązujące (mogą mieć moc wiążącą w stosunku do wszystkich podmiotów prawa) :
 - źródła prawa powszechnie obowiązującego według Konstytucji RP 97':
 - konstytucja
 - ustawy
 - ratyfikowane umowy międzynarodowe
 - rozporządzenia
- akty prawa miejscowego

- ❑ **Hierarchia źródeł powszechnie obowiązującego prawa wygląda następująco:**
- ❑ · **KONSTYTUCJA** – akt prawny o najwyższej mocy prawnej;
- ❑ · **USTAWA** – akt prawny realizujący postanowienia konstytucji;
- ❑ · **UMOWA MIĘDZYNARODOWA** – porozumienie między państwami lub organizacjami międzynarodowymi w zakresie praw i obowiązków państwa i ich obywateli lub członków;
- ❑ · **ROZPORZĄDZENIE** – akt prawny regulujący w szczegółowy sposób materię określoną przez ustawę;
- ❑ · **AKTY PRAWA MIEJSCOWEGO** – są źródłem norm prawnych obowiązujących powszechnie na obszarze jednostki samorządu terytorialnego, który dany akt wydał;

KONSTYTUCJA

Jest to akt prawny o najwyższej mocy prawnej określający ustrój polityczny, gospodarczy i społeczny państwa, kompetencje organów władzy państwowej i samorządu terytorialnego oraz pozycję jednostki w państwie poprzez wyznaczenie wolności, praw i obowiązków.

Konstytucja:

- może uchylić każdy akt i nie może być uchylona przez żaden akt
- uchwalenie i zmiana konstytucji następuje w specjalnym trybie
- przepisy konstytucji stosuje się bezpośrednio chyba ,że ona sama stanowi inaczej

RATYFIKOWANE UMOWY MIĘDZYNARODOWE I USTAWY

- Ustawa jest to akt prawny regulujący postanowienia konstytucji, umowa międzynarodowa jest to porozumienie między państwami lub organizacjami między narodowymi w zakresie praw i obowiązków państwa i ich obywateli i członków.
 - jeżeli umowa międzynarodowa została ratyfikowana za zgodą parlamentu wyrażoną w ustawie, to w razie kolizji takiej umowy z ustawą, pierwszeństwo ma umowa międzynarodowa
 - wszystkie ratyfikowane umowy międzynarodowe stają się częścią prawa wewnętrznego i mogą być bezpośrednio stosowane
 - ustawy stanowią podstawową formę legislacji
 - materie szczególnie ważne z punktu widzenia obywateli muszą być regulowane w ustawie

MATERIE USTAWOWE

- prawa i obowiązki obywateli
- przepisy prawa karnego
- przepisy podatkowe i zagadnienia gospodarki finansowej państwa
- ustanawianie monopolów
- ustanowienie budżetu
- wprowadzenie stanów nadzwyczajnych
- normy regulujące strukturę państwa i samorządów

ROZPORZĄDZENIA

- Rozporządzenie jest aktem prawnym regulującym w szczegółowy sposób materię określoną przez ustawę.
 - może je wydawać Prezydent, Rada Ministrów i Prezes RM, ministrowie, KRRiT
 - RM może uchylić rozporządzenie lub zarządzenie ministra
 - wolno wydawać wyłącznie na podstawie szczegółowego upoważnienia ustawowego
 - jest aktem wykonawczym w stosunku do ustawy
 - treść i cel rozporządzenia jest zdeterminowane treścią i celami ustawy

ROZPORZĄDZENIE

- Wymagania dotyczące wydania rozporządzenia.
- Szczegółowe upoważnienie zawarte w ustawie:
 - Aspekt podmiotowy (zakaz subdelegacji) – wskazanie wyraźnie podmiotu uprawnionego do wydania aktu,
 - Aspekt przedmiotowy – wskazanie wyraźnie zakresu spraw przekazanych do uregulowania,
 - Aspekt treściowy – wskazanie wyraźnie wytycznych dotyczących treści rozporządzenia

AKTY PRAWA MIEJSCOWEGO

- Akty prawa miejscowego są źródłem norm prawnych obowiązujących powszechnie na obszarze jednostki samorządu terytorialnego, który dany akt wydał.
 - akty tworzone przez organy samorządu terytorialnego oraz terenowe organy administracji terytorialnej
 - można je wydawać tylko na podstawie upoważnienia ustawowego i w jego granicach
 - ich zasięg obowiązywania jest terytorialnie ograniczony

AKTY NORMATYWNE WEWNĘTRZNE (MOGĄ WIĄZAĆ TYLKO PODMIOTY HIERARCHICZNIE PODPORZĄDKOWANE ORGANOWI WYDAJĄCEMU TAKI AKT) :

- uchwały Rady Ministrów (można wydawać bez upoważnienia ustawy)
- zarządzenia Prezydenta (można wydawać tylko na podstawie ustaw)
- zarządzenia ministrów (można wydawać tylko na podstawie ustaw)
- mogą wiązać tylko podmioty hierarchicznie podporządkowane organowi wydającemu taki akt

ZARZĄDZENIA

- Akty prawa wewnętrznie obowiązującego.
- Wydawane na podstawie upoważnienia
- Obowiązują jednostki organizacyjne podległe organowi wydającemu akt
- Nie mogą być podstawą praw i obowiązków wszystkich jednostek
- Mogą być ogłaszane w dziennikach urzędowych

- Każdy akt prawny ma taką samą moc obowiązującą, co oznacza, że obowiązuje do czasu jego uchylecia. Moc obowiązującą akt prawny uzyskuje z chwilą wejścia w życie. Podstawowym warunkiem wejścia aktu prawnego w życie jest jego publikacja w odpowiednim publikatorze.
- Powszechnie obowiązujące źródła prawa są publikowane w Dzienniku Ustaw. Akty prawa miejscowego publikuje się w Dziennikach Urzędowych każdego województwa. Wszystkie akty prawne opublikowane w Dzienniku Ustaw lub w Dzienniku Urzędowym jak i też w Monitorze Polskim, gdzie są ogłaszane akty prawne nie mające powszechnego charakteru, mają swoją metrykę. Metryka aktu prawnego, na którą składa się rok publikatora, jego numer oraz pozycja, pod którą jest akt ogłoszony, pozwala na szybkie odszukanie interesującego nas prawa.

OGŁASZANIE PRAWA

- Warunkiem wejścia w życie ustaw, ratyfikowanych umów między narodowych, rozporządzeń oraz aktów prawa miejscowego jest ich ogłoszenie. Art. 88 Konstytucji zawiera zasadę jawności i powszechności dostępu do prawa.
- O publikacji aktów prawnych mówi ustawa z 20 lipca 2000 r. o ogłaszaniu aktów normatywnych i niektórych innych aktów prawnych. Ogłaszanie aktów normatywnych jest obowiązkowe. Akty ogłasza się w dziennikach urzędowych. Są nimi:
 - Dziennik Ustaw RP (Konstytucja, ustawy, rozporządzenia),
 - Dziennik Urzędowy RP Monitor Polski A i B – publikowany przez Prezesa RM (zarządzenia Prezydenta RP, Uchwały RM),
 - Dzienniki urzędowe ministrów i urzędów centralnych,
 - Wojewódzki dziennik urzędowy (akty prawa miejscowego)

VACATIO LEGIS

- Akty normatywne ogłaszane w dziennikach urzędowych wchodzą w życie po upływie 14 dni od dnia ich ogłoszenia, chyba że dany akt normatywny określa inny termin.
- Jest to czas na zaznajomienie się obywateli z tekstem aktu i przygotowaniem odpowiednich organów do jego realizacji.

ZADANIE

- „Ustawa z dnia 25 czerwca 1997 r. o świadku koronnym. (Dz. U. z dnia 26 września 1997 r.)
 - Art.. 1
 - Art. 27. ustawa wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 1998 r. na okres 3 lat.”
 - *Podaj datę uchwalenia, ogłoszenia, wejścia w życie oraz datę wygaśnięcia mocy obowiązującej*

PRAWO UE

- Na mocy Traktatu o przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej z dniem 1.05.2004 r., zaczęło obowiązywać w Polsce prawo UE. Od dnia przystąpienia państwa członkowskie są związane postanowieniami traktatów założycielskich, traktatów nowelizujących i traktatów akcesyjnych oraz aktów przyjętych przez instytucje wspólnotowe. Akty prawa UE mogą wywierać skutek bezpośredni w sferze wewnętrznej państwa członkowskiego, mając w takim wypadku pierwszeństwo przed prawem krajowym.

NA PRAWO UE SKŁADA SIĘ:

- ❑ Prawo pierwotne (traktaty założycielskie i nowelizujące, traktaty akcesyjne oraz ogólne zasady prawa)
- ❑ Prawo pochodne (rozporządzenia, dyrektywy, decyzje, zalecenia i opinie)
- ❑ Umowy międzynarodowe zawierane przez UE oraz inne umowy i porozumienia.

- ❑ Prawo UE obowiązuje na terytorium RP bądź bezpośrednio, bądź wymaga wdrożenia do krajowego porządku prawnego.

ŹRÓDŁAMI PRAWA OBOWIĄZUJĄCEGO NA TERYTORIUM RP SĄ:

- ❑ **Traktaty założycielskie, nowelizujące, traktaty akcesyjne**, oraz towarzyszące im protokoły i załączniki – akty wiążące bezpośrednio.
- ❑ **Rozporządzenia** (ujednolicają prawo UE) – wiążą w całości i bezpośrednio. Ogłaszane w Dzienniku Urzędowym UE. Są częścią porządku krajowego bez potrzeby ich wprowadzania do systemu)
- ❑ **Dyrektywy** (harmonizacja, zbliżanie prawa) – skierowane są do państw członkowskich i określają cel, który powinien zostać osiągnięty w wyznaczonym terminie. Wybór metody i sposobu realizacji tego celu należy do państwa. Wymagają inkorporacji do systemu krajowego.
- ❑ **Decyzje** – wiążą jedynie adresatów.
- ❑ **Zalecenia i opinie** – nie mają mocy wiążącej.

PRAWO PUBLICZNE A PRAWO PRYWATNE

- Wypracowany przez Rzymian podział na prawo publiczne i prywatne został w XIX w. zaakceptowany w teorii państwa liberalnego. Było to po części konsekwencją uznania dualizmu między jednostką a państwem. Według niej prawo publiczne zawiera normy dotyczące stosunków prawnych między jednostką a państwem oraz między różnymi podmiotami reprezentującymi państwo. Prawo publiczne dzieli się na prawo międzynarodowe, odnoszące się do stosunków prawnych między państwami, i prawo wewnętrzne dotyczące stosunków prawnych, występujących w danym państwie. Do prawa publicznego w tym ujęciu zaliczymy prawo międzynarodowe, a z gałęzi prawa wewnętrznego m.in.: prawo konstytucyjne, prawo administracyjne, prawo karne.

PRAWO PUBLICZNE A PRAWO PRYWATNE

- ❑ Prawo prywatne obejmuje normy regulujące stosunki prawne między osobami fizycznymi, między osobami fizycznymi a prawnymi oraz pomiędzy tymi ostatnimi. Zaliczamy do niego m.in. prawo cywilne. Prawo prywatne ma charakter prawa wewnętrznego.
- ❑ Podział ten implikuje również różnice w formach i treści aktów prawnych związanych z każdym z tych działów prawa. W wewnętrznym prawie publicznym będą to najczęściej akty prawne formułujące stosunki nadrzędności i podporządkowania, zawierające nakazy i zakazy. W prawie prywatnym podstawową zaś formą jest forma umowy cywilnoprawnej.

PRAWO MATERIALNE A PRAWO FORMALNE

- ❑ Prawo materialne, to normy prawne regulujące stosunki prawne i porządkujące system prawny. Prawo formalne zawiera normy prawne służące stosowaniu norm prawa materialnego (np. prawo procesowe).
- ❑ W przypadku prawa konstytucyjnego trudno byłoby jednoznacznie stwierdzić, że należy ono do jednej z tych grup. Aczkolwiek zdecydowana większość norm zaliczanych do prawa konstytucyjnego ma charakter materialny, to występują również normy proceduralne czy też dotyczące zagadnień organizacji i funkcjonowania organów państwowych, mające bez wątpienia charakter norm prawa formalnego. W tym ujęciu należałoby się co najwyżej zastanowić nad zasadnością podziału wewnątrz prawa konstytucyjnego, podobnie jak ma to miejsce np. w przypadku prawa karnego czy cywilnego. Stosunkowo niewielka liczba norm o charakterze formalnym wydaje się jednak obecnie przemawiać przeciw dokonaniu takiego zróżnicowania w obrębie tej gałęzi prawa.

GAŁĘZIE PRAWA

- Kolejną ze znanych klasyfikacji jest podział norm prawnych na gałęzie prawa, stosownie do przedmiotu ich regulacji. Normy należące do jednej gałęzi regulują, w sposób w miarę pełny, jedną, określoną dziedzinę stosunków społecznych. Ponieważ dziedziny te nie mają wyraźnych granic, także kompleksy norm prawnych ich dotyczące takich granic mieć nie mogą. Stąd trudności z zaliczeniem poszczególnych norm do jednej tylko gałęzi prawa, z drugiej zaś strony bliskie związki między normami niektórych gałęzi.
- **GAŁĄŻ PRAWA** - stanowi wyodrębnioną z systemu prawa grupę aktów prawnych regulujących określone stosunki społeczne.

GAŁĘZIE PRAWA

- W przypadku prawa konstytucyjnego jeszcze dwie przesłanki mogą wpływać na dodatkowe komplikacje klasyfikacyjne. Po pierwsze, wewnętrzne zróżnicowanie rangi norm prawnych wchodzących w jego zakres prowadzić może do sytuacji, w której rozgraniczenia między prawem konstytucyjnym a innymi gałęziami prawa należy dokonywać wewnątrz konkretnych aktów prawnych. Po drugie, przedmiotem regulacji norm wchodzących w jego zakres jest ustroj państwa; tym samym determinują one w ogólnych zarysach treść norm zaliczanych do innych gałęzi prawa - wyznaczają w sposób generalny kierunki rozwoju i ukształtowania całego porządku prawnego w państwie. Dlatego też w pewnych punktach prawo konstytucyjne styka się ze wszystkimi innymi gałęziami prawa. Podobne zjawisko nie występuje w tym stopniu w przypadku żadnej z nich.

WYRÓŻNIAMY NASTĘPUJĄCE PODSTAWOWE

GAŁĘZIE PRAWA:

- ❑ **PRAWO KONSTYTUCYJNE** – reguluje ustrój państwa, kompetencje władz państwowych i samorządu terytorialnego oraz określa wolności, praw i obowiązki obywatelskie.
- ❑ **Źródła:** *konstytucja, ordynacje wyborcze;*
- ❑ **PRAWO KARNE** – reguluje stosunki w zakresie ochrony państwa i społeczeństwa poprzez określenie katalogu przestępstw i zasad ich ścigania,
- ❑ **Źródła:** *kodeks karny, kodeks postępowania karnego;*
- ❑ **PRAWO CYWILNE** – reguluje stosunki majątkowe i niemajątkowe osób fizycznych i osób prawnych. Podstawową zasadą prawa cywilnego jest dobrowolność stosunków i równorzędność podmiotów prawa cywilnego.
- ❑ **Źródła:** *kodeks cywilny, kodeks postępowania cywilnego;*
- ❑ **PRAWO ADMINISTRACYJNE** – reguluje funkcjonowanie administracji państwowej, określając jej prawa i obowiązki względem obywateli. Podstawową zasadą prawa administracyjnego jest przymusowość stosunków prawnych i nie równorzędność podmiotów, polegająca na możliwości stosowania przez organy administracji publicznej przymusu państwowego,
- ❑ **Źródła:** *np. ustawa o systemie oświaty, prawo budowlane, ustawa o podatku dochodowym od osób fizycznych, kodeks postępowania administracyjnego;*

POCHODNE GAŁĘZIE PRAWA

- ▣ Obok podstawowych gałęzi prawa możemy wyróżnić dodatkowe gałęzie, które cechują się tym, że zawarte w nich normy mają charakter mieszany, czyli należą do jednych z podstawowych gałęzi prawa.
- ▣ · **PRAWO PRACY** – reguluje stosunki między pracodawcą a pracobiorcą.
- ▣ **Źródło:** *kodeks pracy.*
- ▣ · **PRAWO RODZINNE I OPIEKUŃCZE** – reguluje stosunki majątkowe i niemajątkowe między małżonkami oraz między rodzicami a dziećmi.
- ▣ **Źródło:** *kodeks rodzinny i opiekuńczy.*
- ▣ · **PRAWO MIĘDZYNARODOWE PRYWATNE** – reguluje stosunki majątkowe i niemajątkowe między obywatelami różnych państw.
- ▣ **Źródło:** *kodeks cywilny.*

POCHODNE GAŁĘZIE PRAWA

- · **PRAWO MIĘDZYNARODOWE PUBLICZNE** – reguluje stosunki między państwami i organizacjami międzynarodowymi.
- **Źródło:** *umowy międzynarodowe i zwyczaje.*
- · **PRAWO EUROPEJSKIE** – reguluje stosunki między państwami i obywatelami tych państw, które są członkami Unii Europejskiej.
- **Źródło:** *Traktat Europejski.*
- · **PRAWO WYZNANIOWE** – reguluje stosunki religijne oraz prawa i obowiązki państwa i kościołów oraz innych związków wyznaniowych.
- **Źródła:** *umowa międzynarodowa Konkordat, ustawa o gwarancji i wolności wyznania.*
- · **PRAWO PODATKOWE** – reguluje zasady ponoszenia powszechnych i przymusowych świadczeń pieniężnychłożonych na działalność państwa i jednostek samorządu terytorialnego.
- **Źródła:** *ustawa ordynacja podatkowa, ustawa o podatku VAT i podatku akcyzowym.*
- · **PRAWO BANKOWE** – reguluje zasady tworzenia banków oraz stosunki między bankami a ich klientami.
- **Źródło:** *ustawa prawo bankowe.*

